

Edukacja ekonomiczna dzieci w trybie zdalnym – doświadczenia Uniwersytetu Dziecięcego UEK

STRESZCZENIE

CEL NAUKOWY: Celem artykułu jest identyfikacja czynników determinujących realizację zajęć w trybie zdalnym z wiedzy ekonomicznej wśród dzieci.

PROBLEM I METODY BADAWCZE: Przedstawiony problem badawczy zakładał uzyskanie odpowiedzi na pytania: W jaki sposób zaangażować uczestników w trakcie zajęć? W jaki sposób budować przekaz na temat pojęć ekonomicznych? Jak utrzymać uwagę dzieci w trakcie zajęć online? Jakie metody dydaktyczne umożliwią realizację tematu zajęć? Zastosowano metodę obserwacji uczestniczącej oraz *desk research*.

PROCES WYWODU: W artykule postawiono tezę głoszącą, że kształcenie na odległość wymaga dostosowania prezentowanej problematyki ekonomicznej i metod wspomagających proces dydaktyczny do możliwości poznawczych dzieci.

WYNIKI ANALIZY NAUKOWEJ: Na kanwie przeprowadzonych rozważań sformułowano odpowiedzi na postawione pytania badawcze. W artykule zarysowano czynniki determinujące realizację zajęć w trybie zdalnym z wiedzy ekonomicznej wśród dzieci.

WNIOSKI, INNOWACJE, REKOMENDACJE: Uniwersytety dziecięce stanowią dowód czynnego zaangażowania instytucji akademickiej w szeroko rozumianą edukację.

→ **SŁOWA KLUCZOWE:** **EDUKACJA EKONOMICZNA DZIECI, ZAJĘCIA W TRYBIE ZDALNYM, OBSERWACJA UCZESTNICZĄCA, UNIWERSYTET DZIECIĘCY**

ABSTRACT

Distance Learning in the Economic Education of Children. The Experiences of the UEK Children's University

RESEARCH OBJECTIVE: The purpose of this paper is to identify the factors determining the implementation of remote economic knowledge activities among children.

Sugerowane cytowanie: Manczak, I. (2021). Edukacja ekonomiczna dzieci w trybie zdalnym – doświadczenia Uniwersytetu Dziecięcego UEK. *Horyzonty Wychowawania*, 20(54), 123-133. DOI: 10.35765/hw.2037.

THE RESEARCH PROBLEM AND METHODS: The research problem focuses on finding answers to the following questions: How should children be involved in the activities? How to build a message on economic concepts? How is it possible to keep children's attention during online activities? What didactic methods enable implementation the topic of activities? The methods used: participant observation and desk research.

THE PROCESS OF ARGUMENTATION: In the article a thesis was put forward stating that distance learning requires adapting the presented economic issues and methods supporting the teaching process to the cognitive abilities of children.

RESEARCH RESULTS: Based on the considerations, answers to the research questions were formulated. The article presents the factors determining the implementation of remote economic knowledge activities among children.

CONCLUSIONS, INNOVATIONS, AND RECOMMENDATIONS: Children's universities provide evidence of an academic institution's active commitment to education in the broadest sense.

→ **KEYWORDS:** **ECONOMIC EDUCATION OF CHILDREN, DISTANCE LEARNING, PARTICIPANT OBSERVATION, CHILDREN'S UNIVERSITY**

Wprowadzenie

Propagowanie wiedzy ekonomicznej stanowi istotny element szeroko rozumianych działań edukacyjnych. Wśród uczestników analizowanych przedsięwzięć edukacyjnych nie powinno zabraknąć dzieci. Nabywanie wiedzy ekonomicznej przez przedstawicieli tej grupy społecznej odnotowywane jest od wczesnego dzieciństwa (Borg, 2017). Proces ten może być realizowany poprzez relacje rodzinne czy też kontakty w najbliższym otoczeniu, ale także za pośrednictwem instytucjonalnych form edukacji ekonomicznej. Egzemplifikacją wyróżnionej formy nauczania są uniwersytety dziecięce prowadzone przez instytucje akademickie.

Pandemia COVID-19 wymusiła przyjęcie nowego modelu działania, który został wdrożony w większości instytucji edukacyjnych (Dong i in., 2020). W konsekwencji dom rodzinny uczniów i studentów dzięki nowoczesnym technologiom informatycznym zamienił się w podstawowe miejsce realizacji procesu nauczania w sposób zdalny przez różnorakie instytucje dydaktyczne (Sieradzka-Baziur, 2020). Koordynatorzy uniwersytetów dziecięcych zdecydowali się także na wdrożenie zdalnego modelu kształcenia.

Celem artykułu jest identyfikacja czynników determinujących realizację zajęć w trybie zdalnym z wiedzy ekonomicznej wśród dzieci. Badaniem zostały objęte zajęcia przeprowadzone na Uniwersytecie Dziecięcym UEK. W artykule zaprezentowano obserwacje autorskie zgromadzone w trakcie odbywania zajęć z dziećmi, w tym zastosowano metodę *desk research*.

Cel badań i zastosowana metoda badawcza

Celem artykułu jest identyfikacja czynników determinujących realizację zajęć w trybie zdalnym z wiedzy ekonomicznej wśród dzieci. Badaniem zostały objęte zajęcia w ramach UD UEK. W artykule odwołano się do wyników pozyskanych w trakcie autorskiej obserwacji uczestniczącej. Powołano się także na wyniki badań na temat propagowaniu wiedzy ekonomicznej wśród dzieci (m.in. NBP), jak również doniesienia na temat analizowanego projektu edukacyjnego.

Wyróżniono następujące czynniki determinujące realizację zajęć w trybie zdalnym z wiedzy ekonomicznej wśród dzieci:

- sposoby angażowania dzieci w proces dydaktyczny,
- sposoby budowania przekazu na temat pojęć ekonomicznych,
- utrzymanie uwagi słuchaczy w trakcie zajęć online,
- metody dydaktyczne wspierające realizację zajęć w trybie zdalnym.

W artykule postanowiono znaleźć odpowiedzi na następujące pytania badawcze:

- w jaki sposób zaangażować uczestników w trakcie zajęć?
- w jaki sposób budować przekaz na temat pojęć ekonomicznych?
- jak utrzymać uwagę dzieci w trakcie zajęć online?
- jakie metody dydaktyczne umożliwią realizację tematu zajęć?

Tezą artykułu jest stwierdzenie mówiące o tym, że kształcenie na odległość dzieci wymaga dostosowania prezentowanej problematyki ekonomicznej i metod wspomagających proces dydaktyczny do możliwości poznawczych dzieci. W trakcie prowadzenia badań zdecydowano się zastosować metodę obserwacji uczestniczącej (Timeseena, 2009). Metoda ta pozwala zgromadzić i zinterpretować zgłębione dane w ich naturalnym przebiegu, kiedy pozostają w bezpośrednim polu widzenia oraz słyszenia dla obserwatora (Cybulska, 2013). Zrealizowana obserwacja miała charakter ukryty. Przyjęte podejście uzasadniono potrzebą doskonalenia metodyki prowadzenia zajęć z dziećmi, w tym wykorzystania zdobytych doświadczeń podczas kolejnych zajęć. Zastosowanie metody obserwacji jako metody prowadzenia badań wymaga spełnienia kilku podstawowych warunków. Pierwszy z nich dotyczy badanego zjawiska, które musi być możliwe do obserwacji. Oznacza to, że analizowane zjawisko powinno mieć postać behawioralną. Kolejny warunek dotyczy powtarzalności przedmiotu obserwacji. Ostatni warunek zakłada, że zjawisko poddane obserwacji powinno mieć charakter krótkotrwały. Spełnienie wyszczególnionych warunków uzasadnia wybór metody obserwacji uczestniczącej na potrzeby prowadzonych badań (Pranulis i Drewniak, 2012). Odwołując się do przedstawionych warunków, stwierdzono, że zostały one spełnione w przypadku zjawiska analizowanego na potrzeby planowanych obserwacji. Badaniem objęto zajęcia z dziećmi realizowane w ramach UD UEK (listopad 2020 – styczeń 2021). Szczegółowej obserwacji poddano przebieg zajęć. Wnioski dotyczą trzech spotkań, jak również zastosowanych metod dydaktycznych.

Edukacja ekonomiczna dzieci jako problem badawczy

Edukacja ekonomiczna definiowana jest jako przekazywanie dziecku wiedzy z obszaru ekonomii zarówno w skali makro, jak i codziennego funkcjonowania (Maison i in., 2018). Co istotne, im wcześniej ten proces zostanie rozpoczęty, tym większe będą oczekiwane profity. Za pierwsze przejawy przekazywania wiedzy ekonomicznej dzieciom można uznać sytuacje, które zazwyczaj mają charakter nieformalny. Rodzice lub opiekunowie nie zawsze zdają sobie sprawę, że dany przykład lub zachowanie obrazują prawa lub zależności ekonomiczne. Najczęściej ma to miejsce, gdy dzieci towarzyszą rodzicom lub opiekunom podczas codziennych zakupów, obserwują podejmowane przez nich działania i decyzje (Kim i in., 2011). Argument przemawiający za propagowaniem edukacji ekonomicznej winien uwzględniać przyszłe korzyści nie tylko na poziomie indywidualnym, ale także z punktu widzenia ogólnospołecznego (McCall, 2017). Przybliżanie dzieciom wiedzy ekonomicznej może przyczynić się do kreowania świadomego konsumenta i uczestnika gospodarki już od najmłodszych lat (Sobieraj, 2013), w tym wykształcenia postaw i zachowań przedsiębiorczych. Podejmowanie tego rodzaju inicjatyw stanowi istotne działanie, które ma swój udział w budowaniu kapitału społecznego. Duże znaczenie w procesach gospodarowania i innych aspektach funkcjonowania jednostki w społeczeństwie zajmuje wcześniejszy etap zwany socjalizacją (Roszkowska-Hołyśz i Gąsiorek-Kowalewicz, 2019). Już na tym etapie rozwoju uzasadnione jest angażowanie dzieci w projekty edukacyjne, które zakładają rozbudzanie w nich zainteresowania problematyką ekonomiczną.

W tabeli 1 wyszczególniono uwarunkowania wpływające na pozyskanie wiedzy ekonomicznej przez dzieci. Warto zwrócić szczególną uwagę na dane, które obrazują instytucjonalne formy edukacji ekonomicznej. W tej kategorii znajdują się projekty prowadzone przez uczelnie, które najczęściej określane są jako uniwersytety dziecięce lub uniwersytety dzieci. Ich inicjowanie głównie wpisuje się w zakres działalności szkół wyższych o profilu ekonomicznym. Tworzenie tego rodzaju form edukacji ekonomicznej jest odpowiedzią na wzrost aktywności ekonomicznej dzieci i młodzieży, w tym działaniem podejmowanym w obszarze trzeciej misji uczelni. Co istotne, działania związane z niniejszą misją dowodzą, że instytucja akademicka nie stanowi enklawy wyjętej z otoczenia. Wręcz przeciwnie, jest przykładem jednej z kluczowych organizacji, której zadaniem jest kształtowanie społeczeństwa wiedzy, jak również odgrywanie roli kulturotwórczej (Kola i Leja, 2015). Na niej spoczywa obowiązek edukacyjny w szerokim tego słowa znaczeniu – nie tylko wyposażenie absolwenta w wiedzę, lecz także kreowanie właściwych postaw moralnych, przyzwyczajzeń kulturowych, stylów zachowań oraz kształtowania systemu wartości (Piotrowska-Piątek, 2017). Uczelnie mogą mieć także swój udział w procesie nauczania dzieci. Należy zauważyć, że udział w projektach edukacji pozaszkolnej jest w wielu przypadkach jedyną okazją dla uczniów do pozyskania wiedzy ekonomicznej od profesjonalistów i ekspertów (Marchewka i Nogaj, 2013).

Tabela 1. Uwarunkowania wpływające na pozyskanie wiedzy ekonomicznej przez dzieci

Wyszczególnienie	Opis
Rodzina i osoby znaczące	<ul style="list-style-type: none"> • środowisko zdobywania wiedzy od najmłodszych lat • nauka odbywa się poprzez obserwację oraz naśladowanie najbliższych
Oddziaływanie rówieśników	<ul style="list-style-type: none"> • grupa rówieśnicza może inspirować do zakupów oraz stanowić źródło wiedzy na temat zachowań konsumenckich
Przekazy reklamowe	<ul style="list-style-type: none"> • twórcy przekazów marketingowych starają się dotrzeć do dzieci, w tym zainteresować reklamowym produktem
Instytucjonalne formy edukacji ekonomicznej	<ul style="list-style-type: none"> • inicjatywy edukacyjne podejmowane przez organizacje pozarządowe (program edukacyjny Moje finanse) • strona internetowa www.NBPportal.pl (dostęp do kursów ekonomicznych, porad, gier edukacyjnych) • uniwersytety dziecięce prowadzone przez uczelnie

Źródło: Sobieraj, 2013; Kołodziej, 2014.

Instytucjonalne formy edukacji ekonomicznej mogą być także wprowadzone już w przypadku najmłodszych dzieci na terenie placówki oświatowej lub poza nią (Harmacińska i Szmelter, 2015). Jednak edukacja ekonomiczna nie może być ograniczona do pojedynczych zajęć ani traktowana okazjonalnie (Raszka, 2017). Zakładając, że tego rodzaju kształcenie powinno przynieść efekty, należałoby podjąć stosowne działania, uwzględniające potrzeby i możliwości ucznia w trakcie jego edukacji szkolnej.

Konkludując, można uznać, że propagowanie edukacji ekonomicznej przyczynia się do kreowania kapitału społecznego, w tym świadomych konsumentów. Proces ten powinien mieć miejsce już na wczesnych etapach socjalizacji jednostki. Ważnym podmiotem w popularyzacji wiedzy ekonomicznej są uczelnie, które inicjują instytucjonalne formy edukacji o charakterze nieformalnym.

Uniwersytet Dziecięcy UEK – założenia projektu

W Polsce pierwsze uniwersytety dziecięce zaczęły powstawać od 2007 r., kilka lat po uruchomieniu inicjatyw europejskich. Zajęcia w ramach Uniwersytetu Dziecięcego UEK (UD UEK)¹ realizowane są od 2011 r. Od początku funkcjonowania projektu jego misją zakładała rozbudzanie zainteresowań dzieci problematyką ekonomiczną, społeczną, obywatelską i psychologiczną, kształtowanie postaw obywatelskich oraz stwarzanie możliwości wartościowego spędzania wolnego czasu. Organizatorzy UD UEK starają się łączyć ze sobą wiedzę teoretyczną z doświadczeniami praktyki gospodarczej. Zajęcia prowadzone są w formie wykładów, warsztatów i treningów sportowych. Ich tematyka dotyczy zagadnień ekonomicznych, finansowych, społecznych, obywatelskich, psychologicznych i filozoficznych, z zakresu marketingu i komunikacji rynkowej, urbanistyki, ochrony środowiska i towaroznawstwa.

¹ Inicjatorką projektu była prof. dr hab. Anna Kawińska.

Z badań prowadzonych przez NBP (2018) wynika, że programy edukacyjne zakładające pogłębienie wiedzy z zakresu ekonomii, finansów i gospodarki głównie powinny charakteryzować się użytecznością, tj. możliwością wykorzystania nabytych przez uczniów umiejętności i wiedzy w życiu codziennym. Rekomendacja ta wpisuje się w zakres merytoryczny UD UEK. Niniejszy projekt jest przykładem nie tylko inicjatywy z obszaru trzeciej misji uczelni, ale także dobrej praktyki z zakresu społecznej odpowiedzialności uczelni (UEK, 2020).

W ciągu roku akademickiego zazwyczaj odbywa się 12 spotkań (22 wykłady, około 40 warsztatów). Uczestnikami zajęć UD UEK są dzieci w wieku 6-12 lat². W roku akademickim 2020/2021 zgłosiło się 36 słuchaczy, którzy zostali podzieleni na dwie grupy (13 – grupa młodsza, dzieci w wieku 6-8 lat, 23 – grupa starsza, dzieci w wieku 9-12 lat)³. W trakcie trwania semestru aktywnymi uczestnikami było około 30 dzieci. Zajęcia w formie zdalnej odbyły się pierwszy raz w okresie od października 2020 r. do stycznia 2021 r. za pośrednictwem platformy Zoom. We wcześniejszych edycjach projektu organizatorzy nie korzystali z możliwości oferowanych przez e-learning. W związku z tym nauczyciele akademicki musieli zmierzyć się z wyzwaniem dostosowania przekazu na temat omawianej problematyki nie tylko do możliwości poznawczych słuchaczy, ale także formy przeprowadzania zajęć.

Dyskusja wyników przeprowadzonych badań

UD UEK jest przykładem inicjatywy realizowanej od ponad dekady. Od początku funkcjonowania projektu zajęcia ze słuchaczami odbywały się na terenie uczelni. Jego program zakładał realizację różnych form zajęć. Wartością dodaną UD UEK było spotkanie nauczycieli akademickich z dziećmi. Z powodu wybuchu pandemii COVID-19 zdecydowano się na organizację zajęć w trybie zdalnym. W przypadku UD UEK zdalne nauczanie dzieci miało znamiona wyzwania strategicznego postawionego przed organizatorami w dobie pandemii koronawirusa. Wcześniejsze edycje projektu cieszyły się znacznym zainteresowaniem wśród ich uczestników. Wychodząc naprzeciw oczekiwaniom potencjalnych słuchaczy, podjęto decyzję o realizacji zajęć w nowej formule, która wcześniej nie miała zastosowania w działalności UD UEK.

W dalszej części artykułu przeanalizowano czynniki determinujące realizację zajęć w trybie zdalnym wśród dzieci. Pozyskany materiał badawczy umożliwił szczegółową eksplorację interakcji edukacyjnych, w tym przebiegu spotkań ze słuchaczami⁴. Autorka przeprowadziła zajęcia w formie wykładów i warsztatów dla dwóch grup słuchaczy. Ich

---

² Dyplomy ukończenia studiów od początku działalności UD UEK odebrało już blisko 700 dzieci.

³ Aktualne informacje na temat UD UEK są dostępne na stronie internetowej prowadzonej na potrzeby projektu (<https://ud.uek.krakow.pl/>).

⁴ Na potrzeby archiwizacji zajęcia zostały nagrane.

problematyka dotyczyła głównie zagadnień i pojęć ekonomicznych. Uczestnicy zajęć nie tworzyli grupy rówieśniczej, co ujawniało się w trakcie zajęć. W grupie młodszej były dzieci w wieku 6-8 lat, w starszej – 9-12 lat. Zajęcia odbywały się w kameralnych kilkunastoosobowych grupach, co niewątpliwie należy uznać za ich atut.

Podczas zajęć starano się nie tylko przekazać wiedzę, ale także zaangażować dzieci do dyskusji oraz rozpoznać ich stan wiedzy na temat terminów ekonomicznych. W wyniku poczynionych obserwacji wyróżniono czynniki związane z przebiegiem procesu dydaktycznego. Istotnym wyzwaniem było dostosowanie tematu do możliwości poznawczych dzieci. Odwołując się do współczesnych paradygmatów edukacji, należy dodać, że działania kształtujące nauczyciela wobec dziecka w młodszym wieku szkolnym powinny być ukierunkowane na rozwijanie jego samodzielności poznawczej (Kochanowska, 2017; Caza i Atance, 2019). Na tej podstawie przyjęto, że temat zajęć powinien skłonić słuchaczy do samodzielnych działań poznawczych i praktycznych, w tym oceniania ich skutków i wyciągania wniosków. W trakcie spotkań stosowano ćwiczenia z elementami konwersatorium. Przed zdefiniowaniem pojęć ekonomicznych dzieci próbowały je samodzielnie wyjaśnić oraz podać własne skojarzenia na dany temat. Co ważne, uczestnicy starszej grupy chętniej zabierali głos, w tym dzielili się własnymi spostrzeżeniami lub uwagami. Zdaniem autorki tego rodzaju ćwiczenia mają wielką wartość dodaną, gdyż rozwijają w dzieciach umiejętność sformułowania opinii, w tym uczą ich zabierania głosu w grupie. Kreowanie zaangażowania dzieci w trakcie zajęć w znacznym stopniu przyczynia się do realizacji wcześniej przyjętych celów dydaktycznych. Jednak jest to o wiele trudniejsze zadanie podczas kształcenia na odległość w porównaniu z tym realizowanym w formie tradycyjnej. W opinii badaczy responsywne zachowania nauczycieli przyczyniają się pobudzenia gotowości udziału w zajęciach wśród uczniów bez względu na ich indywidualne wzorce zaangażowania (Williford i in., 2013). Oznacza to, że pedagog powinien być czujnym obserwatorem, jak również podejmować próbę moderowania interakcji uczestników zajęć.

Kolejny aspekt poddany obserwacji dotyczył sposobów utrzymania uwagi uczestników zajęć. Uwaga uznawana jest za następstwo bariery ludzkiego umysłu, związanej z przetwarzaniem informacji. Wyjątkowo ważnym zagadnieniem jest umiejętne przeciąganie jej w czasie, czyli koncentrowanie (Kosieradzka, 2012). W celu zwiększenia intensywności uwagi dzieci można zastosować dystrakcję, która zakłada odwrócenie uwagi od jednego elementu przy jednoczesnym zainteresowaniu innym (Cottle, 1993). Można spróbować rozpoznać pasje słuchaczy czy też sposoby spędzania czasu wolnego przez nich. Zabieg ten należałoby potraktować jako formę krótkiej przerwy, która pozwoli wrócić do właściwego tematu. Obserwacja uczestników zajęć w trybie zdalnym nie jest łatwym zadaniem, wręcz utrudnionym. Głównie wynika to z powodu braku utrzymania kontaktu wzrokowego ze słuchaczami (Holmqvist i in., 2011). Osoba prowadząca zajęcia powinna cały czas próbować przyglądać się reakcjom i zachowaniom uczestników. Niewątpliwie wymaga to znacznej koncentracji od nauczyciela.

W trakcie prowadzenia obserwacji postanowiono zidentyfikować metody wspierające realizację procesu dydaktycznego. W grupie starszych dzieci stosowano metodę mapy

myśli, która była punktem wyjścia do rozpoczęcia dyskusji (Cerejo i Barbosa, 2012). Zaobserwowano także, że słuchacze chętniej angażują się w zadania, które zakładają zilustrowanie danego zagadnienia. Należy zauważyć, że rysowanie jest nie tylko rodzajem zabawy. Czynność ta stanowi doskonałą okazję do wypracowania precyzyjnych ruchów ręki potrzebnych przy pisaniu i wielu innych skomplikowanych aktywnościach, rozwijaniu kreatywności, wyobraźni czy też myślenia przestrzennego (Sanak-Kosmowska, 2018). W celu wykonania rysunków zastosowano funkcjonalności platformy Zoom, które umożliwiają udostępnianie ekranu. W ten sposób mogą powstawać rysunki zbiorcze lub każde dziecko może samodzielnie wykonać swój rysunek na ekranie. Jednak tego rodzaju metoda nie sprawdzała się w grupie młodszych dzieci. Dzieci w wieku 6-8 lat wykonywały rysunki w sposób tradycyjny, w dalszej kolejności prezentowały prowadzącej za pośrednictwem ekranu. Liczba i rodzaj ćwiczeń aktywizujących słuchaczy w dużym stopniu zależały od responsywności dzieci w każdej z badanych grup. Warto zwrócić uwagę na fakt, że zajęcia w trybie zdalnym nie oznaczają wyłącznie wykorzystywania odpowiednich cyfrowych narzędzi. Należałoby je potraktować jako korzystanie z dopasowanych metod pracy i sposobów, które pozwalają kreować wartościowe procesy edukacyjne. Przebieg lekcji powinien odpowiadać celom dydaktycznym stawianym przez pedagoga, jak również być zgodny z potrzebami oraz możliwościami uczniów. Podejście profesjonalne do tematu zdalnego nauczania zakłada także przygotowanie nauczycieli do realizacji tej formy kształcenia, jak również zaimplementowanie odpowiednich rozwiązań technologicznych umożliwiających prowadzenia zajęć (Doucet i in., 2020).

Wyżej zaprezentowane rozważania dotyczą zagadnień wynikających z przyjętych założeń badawczych. Wyniki obserwacji uczestniczącej stanowią próbę odnalezienia odpowiedzi na opracowane pytania badawcze, w tym skonfrontowania z tezą sformułowaną na potrzeby artykułu. W podjętej dyskusji nie wyczerpano wszystkich problemów związanych z realizacją zajęć z dziećmi na UD UEK. Jednak mogą stanowić inspirację do poszukiwania nowych tematów czy też kierunków przyszłych badań.

Wnioski i rekomendacje

Institucja akademicka powinna mieć swój czynny udział w kreowaniu społeczeństwa wiedzy i poszerzać własną ofertę dydaktyczną. Wśród jej adresatów warto uwzględnić dzieci. Ich udział w akademickich projektach edukacyjnych traktowany jest jako forma kształcenia o charakterze nieformalnym. Inicjowanie przedsięwzięć skierowanych do dzieci pozwala uczelniom w znacznie większym stopniu niż obecnie współuczestniczyć w implementowaniu wizji edukacji ogólnej (Karwińska i Sanak-Kosmowska, 2020). Jako przykład spełniający przywołane stanowisko może posłużyć UD UEK. Uruchomienie zajęć w trybie zdalnym umożliwiło kontynuację projektu w dobie pandemii COVID-19. Uczestnictwo w UD UEK pozwala dzieciom pozyskać wiedzę ekonomiczną od profesjonalistów i ekspertów. Zajęcia w trybie zdalnym poszerzają grono potencjalnych odbiorców uniwersytetów dziecięcych, zwłaszcza mieszkających w mniejszych miejscowościach.

Kontakt z dziećmi umożliwia nauczycielom akademickim obserwację nie tylko sposobów ich myślenia, ale także zidentyfikowanie czynników determinujących przebieg i jakość procesu dydaktycznego. Tego rodzaju doświadczenia dydaktyczne wzbogacają zakres kompetencji prowadzących, którzy na co dzień nie mają styczności z nauczaniem wczesnoszkolnym.

Na kanwie poczynionych obserwacji sformułowano odpowiedzi na postawione pytania badawcze. Pierwsze z nich dotyczyło sposobów angażowania dzieci w trakcie zajęć. Uznano, że realizacja tego zadania jest możliwa dzięki wykreowaniu przestrzeni do dyskusji w ramach konwersatorium. W trakcie spotkań podejmowano próbę aktywizowania słuchaczy w celu przedstawienia opinii czy też skojarzeń z danym terminem naukowym. Kolejne pytanie badawcze dotyczyło sposobów budowania przekazu odnośnie do zagadnień ekonomicznych. Autorka starała się operować terminologią dostosowaną do możliwości poznawczych dzieci, w tym ukierunkować ich samodzielność poznawczą. W następnym pytaniu badawczym zastanawiano się nad utrzymaniem uwagi słuchaczy w trakcie zajęć. Na podstawie przeprowadzonych badań stwierdzono, że w celu zwiększenia intensywności tego zjawiska należy zastosować dystrakcję. Ostatnie pytanie badawcze było związane z metodami dydaktycznymi, które wspierają przebieg zajęć. Zaobserwowano, że sprawdzały się takie metody jak mapa myśli, jak również wykonanie rysunków.

Weryfikacja postawionej tezy była możliwa na podstawie analizy uzyskanego materiału badawczego. Jako ograniczenie zastosowanej metody obserwacji uczestniczącej należy wskazać niebezpieczeństwo zgromadzenia zbyt powierzchownych danych pierwotnych. Obserwator nie zawsze zdaje sobie sprawę, który z uwzględnianych przez niego faktów jest rzeczywiście obserwowalny, a który nie (Cybulska, 2013). Zaprezentowana dyskusja ma charakter wstępny. W przyszłości planowane jest jej pogłębienie przy wykorzystaniu innych metod jakościowych (m.in. wywiadów pogłębionych z rodzicami lub opiekunami dzieci).

Podsumowując, należy dodać, że przeprowadzone studia literatury przedmiotu i wyniki obserwacji uczestniczącej pozwoliły zrealizować przyjęte założenia badawcze. Rekomendowanym rozwiązaniem jest propagowanie projektów instytucjonalnej edukacji nieformalnej w mniejszych miejscowościach, w tym zajęć przeprowadzonych w trybie zdalnym. W założeniach tego rodzaju przedsięwzięć edukacyjnych należałoby uwzględnić współpracę z uczelniami czy też innymi instytucjami naukowymi.

BIBLIOGRAFIA

- Borg, F. (2017). Kids, cash and sustainability: Economic knowledge and behaviors among preschool children. *Cogent Education*, 4(1). DOI:10.1080/2331186X.2017.1349562
- Caza, J.S. i Atance, C.M. (2019). Children's behavior and spontaneous talk in a future thinking task. *Psychological Research*, 83, 761-773.
- Cerejo, J. i Barbosa, A. (2012). The application of design thinking methodology on research practices: a mind-map of tools and method. W: *Proceedings of the 62nd Annual Conference of the*

- International Council for Education Media on Design Thinking in Education, Media, and Society*, 26-29, September 2012, Nicosia, Cyprus.
- Cottle, T.J. (1993). The art of distraction. *The Antioch Review*, 51(2), 284-293.
- Cybulska, D. (2013). Wykorzystanie metody obserwacji w naukach społecznych. *Obronność – Zeszyty Naukowe Wydziału Zarządzania i Dowodzenia Akademii Obrony Narodowej*, 2(6), 20-31.
- Dong, C., Cao, S. i Li, H. (2020). Young children's online learning during COVID-19 pandemic: Chinese parents' beliefs and attitudes. *Children and Youth Services Review*, 118. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7476883/pdf/main.pdf>
- Doucet, A., Netolicky, D., Timmers, K. i Tuscano, F.J. (2020). *Thinking about Pedagogy in an Unfolding Pandemic*. https://issuu.com/educationinternational/docs/2020_research_covid-19_eng
- Harmacińska, M. i Szmelter, M. (2015). Socjalizacja ekonomiczna dzieci i młodzieży *International Business and Global Economy*, 34, 184-197.
- Holmqvist, K., Nyström, M., Andersson, R., Dewhurst, R., Jarodzka, H. i Van de Weijer, J. (2011). *Eye tracking: a comprehensive guide to methods and measures*. Oxford: Oxford University Press. <https://ud.uek.krakow.pl/>
- Karwińska, A. i Sanak-Kosmowska, K. (2020). Oczy Szeroko Otwarte – obecność projektów edukacyjnych w trzeciej misji uczelni. *Horyzonty Wychowania*, 19(51), 69-85.
- Kim, J., LaTaillade, J. i Kim, H. (2011). Family processes and adolescents' financial behaviors. *Journal of Family and Economic Issues*, 32, 668-679.
- Kochanowska, E. (2017). Rozwijanie samodzielności poznawczej dziecka jako działanie (nie)pożorne nauczycieli w edukacji wczesnoszkolnej. *Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Humanitas. Pedagogika*, 14, 179-192.
- Kola, A.M i Leja, K. (2015). Rozszerzona trzecia misja uniwersytetu na przykładzie jego relacji z podmiotami trzeciego sektora. *E-mentor*, 4(61). <http://www.e-mentor.edu.pl/artukul/index/numer/61/id/1201>
- Kołodziej, S. (2014). Edukacja ekonomiczna dzieci i młodzieży w Polsce. *Studia Ekonomiczne / Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach*, 167, 87-105.
- Kosieradzka, O. (2012). Techniki zarządzające uwagę odbiorcy. W: A. Kozłowska (red.), *Strategie komunikacji reklamowej z konsumentem* (s. 114-128). Warszawa: Wyższa Szkoła Promocji.
- Maison, D., Furman, A., Sekścińska, K., Trzcińska, A. i Poraj-Weder, M. (2018). Edukacja i socjalizacja ekonomiczna dzieci – rodzice jako źródło wiedzy, wzorców zachowań, wartości i emocji wobec finansów. *Marketing i Rynek*, 5, 15-27.
- Marchewka, M. i Nogaj, W. (2013). „Ekonomia przyda się w dorosłym życiu”, czyli nauka ekonomii oczami nastolatków. *E-mentor*, 4(51). <http://www.e-mentor.edu.pl/artukul/index/numer/51/id/1038>
- McCall, A.L. (2017). Teaching children about the global economy: integrating inquiry with human rights. *The Social Studies*, 108(4), 136-142.
- NBP (2018). *Diagnoza stanu wiedzy i świadomości ekonomicznej dzieci i młodzieży w Polsce*. Warszawa: Departament Edukacji i Wydawnictw NBP.
- Piotrowska-Piątek, A. (2017). Trzecia misja szkół wyższych w Polsce w kontekście ich roli w rozwoju regionalnym. *Edukacja Ekonomistów i Menedżerów. Problemy. Innowacje. Projekty*, 44(42), 115-129.
- Pranulis, V.P. i Drewniak, R. (2012). *Badania marketingowe. Teoria i praktyka*. Wilno–Toruń: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Bankowej w Toruniu.
- Raszka, R. (2017). Dzieci i pieniądz(e). *Pedagogika Przedszkolna i Wczesnoszkolna*, 1(9), 151-168.
- Roszkowska-Hołyś, D. i Gąsiorek-Kowalewicz, A. (2019). Socjalizacja ekonomiczna dzieci w ujęciu ekonomii behawioralnej. *Studia i Prace Kolegium Zarządzania i Finansów / Szkoła Główna Handlowa*, 176, 25-45.

- Sanak-Kosmowska, K. (2018). Children's drawings and their analysis as a method supporting understanding of concepts in workshops at children's universities. *E-mentor*, 4(76). <http://www.e-mentor.edu.pl/artykul/index/numer/76/id/1373>
- SieradzkaBaziur, B. (2020). Uwarunkowania kształcenia zdalnego w rodzinie w dobie COVID-19. *Horyzonty Wychowania*, 19(51), 89-99.
- Sobieraj, W. (2013). Socjalizacja ekonomiczna dzieci jako czynnik rozwoju kapitału ludzkiego. *Nauki Społeczne*, 2(8), 183-193.
- Timeseena, B. (2009). Participation observation in field research: An overview. *Nepalese Journal of Qualitative Research Methods*, 3, 375-386.
- UEK (2020). *Raport Społecznej Odpowiedzialności UEK*. Pozyskano z: https://sg-cdn.uek.krakow.pl/file/root/aktualnosci/spoeczna-odpowiedzialnosc/souek_raport_26-10-2020.pdf (dostęp: 16.02.2021).
- Williford, A.P., Maier, M.F., Downer, J.T., Pianta, R.C. i Howes, C. (2013). Understanding how children's engagement and teachers' interactions combine to predict school readiness. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 34(6), 299-309.

Copyright and License

This article is published under the terms of the Creative Commons Attribution – NoDerivs (CC BY- ND 4.0) License <http://creativecommons.org/licenses/by-nd/4.0/>